

Bir dükkânın tarihi veya sefahetin marifeti mağlûp edişi

Fikir ve sanata hizmet eden atölyeler günümüzde pek güçlükle yaşayabiliyorlar. Bu yüzden güçlü ustalar yetişmiyor. Herkes kolay para kazanmanın yolunu arıyor; eğlence, zevk ve safa yerleri durmadan çoğalıyor.

Ama bu, bizde yeni bir şey değildir. Yüz sene önce de böyle idi. Biz aydın olarak bugün bundan nasıl şikayet ediyorsak, yüz sene önce nin aydını Ebuzziye Tevfik Bey üstadımız da şikayet ediyordu. 1880 yılında çıkmış Mecmua'î Ebuzziya'dan alıp sadeleştirerek sunduğumuz «Bir Dükkânın Tarihi Ahvalı» adlı yazısında üstad bize biraz da o günlerin hayatını anlatmaktadır:

ÖMER KERİM BİCİK

RUSYA Sefaretinin karşısında bir sokak vardır ki köşesindeki levhada «Timoni Sokağı» diye yazar¹. Bu Timoni sokağında büyük caddeden sapılınca sağ tarafta bir kapı gelir ki yarısına kadar camlıdır. Bugün Yani'nin birahanesi'ne o kapıdan girilir². Bu dükkân dört yanı 6'şar metre genişliğinde bir yerin aşağı yukarı 3,5 metre yüksekliği olan bir çatı altında meydana getirdiği bir bodrumdan ibarettir. Nitekim içinde gündüzleri en aydınlık havalarda bile öğleden sonra gaz yanar.

Çoğu zaman birahaneler için böyle basık ve «dükkân» demekten çok «bodrum» demeye layık yerleri seçmek biranın her mevsimde serin bir yer istemesindedir, diyorlar. Belki böyledir. Ama bendenizin düşünceme kalırsa bira içenler daha çok Almanlar olduğun-

dan böyle karanlık ve kasvetli yerlerin içki yeri yapılması onların tabiatına daha uygun düştüğü içindir. Çünkü Alman milleti yaradılışları icabı şamatalı yerlerden çok sessizliği severler.

İşte bu birahänenin yerinde, bundan aşağı yukarı yirmi sene önce³ ismini hatırlayamadığım bir Fransız mücellidi (ciltçisi) bulunurdu. Bendeniz ise o tarihte on üç, on dört yaşlarında idim. Kitap okumaktan çok, kurduğum ufak kütüphanemde ciltleri süslü kitaplar bulundurmaya hevesim vardı.

O tarihte ise gençlik şimdiki gibi her

- (1) Ebuzziya Tevfik Bey sokakların yabancı isimler taşımamasını münasebetsizlik saymaktadır.
- (2) 1880 yılında.
- (3) 1860 yılında.

canları istediğinde soluğu Beyoğlu'nda almazlardı. Beyoğlu o zamanlar Müslüman halkın gözünde bir Avrupa şehri modeli ve zeki bir zatın söylediği gibi İstanbul'un eşsiz bir çarşısı sayılıyordu. Hâlâ da öyle olsa gerektir.

Bu sebeple Cumaları⁴, hele kış günlerine rastlayan Cumaları gençler akranları ve ahbabları ile buluşarak Beyoğlu'na giderlerdi. O zamanlar Beyoğlu'na çıkmak için tek ve kestirme yol ise (102 basamak olduğu çocukluğumdan beri hâlâ hatırımda bulunan) Yüksek Kaldırım idi.

MEVLEVİHANEDEN BAŞLAYARAK...

Beyoğlu seyahatini âdet haline getirenlerce birinci aşama Kule Kapısı Mevlevihanesi idi. Çünkü o tarihte «Bella Vista» denilen ve buraya devam edenlerin hepsine birden —kimin hatırı kalırsa kalsın— milletin sefih takımı demekten başka bir isim bulmakta zorluk çekilen rezalet yerlerindeki ahlaksızlık ve fuhuş naralarına kulakları alışmamış olan vatan evlatları bizim milli musikimizi dinlemek üzere Mevlevihanelere giderlerdi.

Mevlevihanedен çıkıldıktan sonra ziyaretçilerin bir takımı için ilk uğranacak dükkân (bizim Harbiye Mektebinden yetişmiş subaylarımızın hepsince bilindiği üzere) Per Şeron'un gayet karanlık olan mağazası idi. Çünkü resim yapmak için gerekli şeyleri bu dükkândan başka bir yerden bulmak kaabil değildi. Bu yüzden gerek asker, gerek sivil mekteplere gidenler resme ait malzemeyi oradan alırlardı. İşte Beyoğlu seyahatini âdet edinenlerden bir takımının bu dükkâna uğramalarının sebebi budur.

Ondan sonra görülmeye değer bir yer kalırdı ki o da «Aynalı Çarşı»dır. Per Şeron'un o tarihteki dükkânının karşısındaki kapısından girip sola sap-

mak ve hayran hayran aynaya bakıp ortasındaki çatlak hakkında birçok defa görenlerin ilk defa görenlere bilgi satmaları âdetleri idi. Vaktiyle bize de böyle bilgi verenler bulunduğu için biz de ilk gören arkadaşlardan aldığımız gibi satmakta kusur etmezdik. Sonra iki taraftaki dükkânların vitrinlerinde sergiledikleri nefis şeyleri seyrederek ve her iki pencere arasındaki boşluğu örten aynalara (güyâ kimseye sezdirmeden) yarım bir göz atarak fesimizi, boyunbağımızı (Pardon, o tarihte ne boyunbağı takmak, ne de «Pardon» lafını kullanmak henüz yayılmıştı) düzelterek, cadde tarafındaki kapıdan çıkardık. Bendeniz Beyoğlu'nu yedi sekiz yaşlarımda iken Aynalı Çarşı'ya kadar bilirdim. Benim yaşında olan ve lalası veya babası, yahut ağabeyisi ile gezmeye çıkan öbür çocukların da Beyoğlu'nu oradan ibaret bildiklerinde şüphe yoktur. Bu yüzden orası seyahatin sonu veya dönüşün başlangıcı idi.

ESKİ İSTANBUL'UN TERZİLERİ

Bundan yirmi beş sene önce⁵ bugün hanımlarımıza kadar herkesin bildiği «Bonmarşe»yi o zaman yüzde doksanimiz bilmezdi. Vefat etmiş olan terzi «Mir» vardı. Fakat şıklık bu derecelerde yayılmamış olduğundan Tarakçılardaki terzilerden Gülmezoğulları, Yamandı'ler hemen hemen Mir kadar alışveriş ederlerdi. Madam Tereza, Madam Dömelvil gibi modacılar o tarihte de vardı. Fakat «Şık» kelimesinin Türkçemizde ifade ettiği gerçek mananın tam karşılığı durumundaki hanımlar o tarihte pek az olduğundan dediğim modacılarla bir iki tanınmış aileden başka hiç bir Müslüman aile elbise kestirmeye gitmezdi.

(4) O tarihte hafta tatili cuma günü idi.

(5) 1855 senelerinde.

